

Nicoline Breed proeft enthousiasme bij scholen

Ondernemend leren *leeft op*

“Onderwijs wordt meer to the point”, zegt Nicoline Breed. Ze zet zich in voor ondernemend leren. Dat is onderwijs waarbij leerlingen en studenten worden geprikkeld zich te ontwikkelen, te ontdekken waar ze goed of minder goed in zijn, initiatieven te nemen en buiten de school te gaan. Of in andere woorden: ondernemendheid te ontwikkelen.

“Veel scholen hebben de afgelopen jaren ervaring opgedaan met ondernemen”, zegt Nicoline Breed, coördinator Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). “Er is regelmatig onderzoek gedaan naar het resultaat van het actieprogramma. Uit een meting in 2012 bleek dat ondernemen hoger is gekomen in het bewustzijn van leerlingen en studenten.” Er is ook gekeken naar wat het doet met scholen. Ondernemend leren draagt ertoe bij dat ze meer op de buitenwereld georiënteerd raken. Op de twaalfde verdieping van het gebouw van RVO in Den Haag legt ze uit waarom en hoe zij zich inzet voor ondernemend leren. Voor het actieprogramma, waarin het ministerie van Economische Zaken en het ministerie van Onderwijs van 2008 tot 2012 de ontwikkeling van ondernemende vaardigheden, houding en ondernemerschap binnen het onderwijs stimuleerden, was 30 miljoen euro beschikbaar. Geld waarmee

RVO

RVO is in 2014 ontstaan uit Agentschap NL en Dienst Regelingen. Met die en eerdere fusies is de opdracht van RVO verbreed rond duurzaamheid, energie, klimaat, internationaal en innovatie, denk bijvoorbeeld aan de topsectoren. RVO, op verschillende plekken in het land, heeft programma's waarin ze beleid vertalen naar uitvoering. De ondernemer is klant en de ministeries zijn opdrachtgever. Van oudsher is EZ de grootste opdrachtgever. RVO organiseert bijvoorbeeld handelsmissies en is ook verantwoordelijk voor *green deals*.

bijvoorbeeld *centres for entrepreneurship* in hoger onderwijs zijn opgericht en trainingen zijn gesubsidieerd. Er zijn zo'n honderd projecten uitgevoerd, met een 600 scholen, waaronder ook groenscholen. "Nu zitten we in de oogstfase."

To the point

"Voor mij is het enthousiasme op scholen reden om me ervoor in te zetten. Ik zie hoe ze het vormgeven, bijvoorbeeld met een businessschool of de *entrepensia* (in havo en vwo, *entrepensium.nl*). Scholen groeien erin. Ik denk ook dat groen onderwijs daar ver in is."

Het gaat in ondernemend onderwijs maar deels om kennis van opzetten van een bedrijf, anders dan bijvoorbeeld in de het mbo-certificaat Ondernemerschap. "Het ontwikkelen van een ondernemende mindset en houding is ook van belang als je geen onderneming start. Het gaat er om dat jongeren buiten de kaders gaan denken, dat ze risico's durven nemen en de stap naar buiten durven zetten. Een voorbereiding op functioneren in de samenleving van de toekomst. Een ondernemende houding is dan volgens verwachting in alle sectoren van de maatschappij belangrijk."

Leerlingen en studenten worden in ondernemend leren meer uitgedaagd, vervolgt Breed. Het gaat om de vraag: wie ben ik en wat wil ik? "Doordat je als leerling beter weet wat je wilt, sta je straks sterker. Ondernemend leren doet ook een beroep op zelf nadenken en op creativiteit."

"Als je ondernemend leren vormgeeft, kun je ook andere zaken integreren, bijvoorbeeld sollicitatiebrieven schrijven. Je ziet dat in zo'n leercontext bij leerlingen de motivatie groeit. Van veel vakken die ik vroeger deed, zag ik niet echt een verbinding met de maatschappij. Maar onderwijs wordt zo meer to the point. En de overgang naar werken wordt minder groot."

Opleving

Er is nu een opleving van de belangstelling voor ondernemend leren, ook vanwege de veranderende economie. Je ziet ook dat OCW weer belangstelling krijgt, zegt Breed. "In oktober 2013 reageerde Bussemaker op een rapportage van de Onderwijsraad nog: 'belangrijk, dat moeten we meenemen.' Maar nu lijkt er echt wat te gebeuren."

"De vraag naar de beroepen van de toekomst is ook moeilijk te beantwoorden. Onderwijs weet daar niet goed raad mee. Maar vraag je naar de beste

uitgangspositie, dan is ondernemendheid zeker een goed antwoord. Niet alleen met het oog op de veranderende economie en een complexere wereld, maar ook met de blik op de leerlingen zelf."

"In alle onderwijssectoren wordt nagedacht over het onderwijs van de toekomst, met de herziening van de kwalificatiestructuur in het mbo bijvoorbeeld, de *21st century skills* en ook het maatschappelijk debat rond #2032, de oproep van staatssecretaris Sander Dekker om mee te denken over wat er in het onderwijs van de toekomst zeker aan de orde moet komen. Ondernemendheid zit in elk geval in de *21st century skills*."

Wat vraagt het?

"Van de docent vraagt het loslaten. Je moet wel sturing geven en leerlingen een kader bieden, maar het is niet: deze kennis moet je hebben en zo gaan we dat toetsen. Dat werkt hier niet. Je gaat bijvoorbeeld aan de slag met een project voeding en dan kijk je: de universiteit is hier om de hoek, we kunnen die hoogleraar benaderen. Of we nodigen iemand uit van dat bedrijf. Dat is de inhoudelijke kant en daarnaast is er een pedagogisch-didactische kant omdat je leerlingen en studenten anders laat leren."

Het vraagt bijvoorbeeld in het mbo op veel scholen een verandering, zegt Breed. "Daar is de focus nog op het leren van een vak. Ondernemersskills gaan er niet automatisch in mee." Er zijn wel mooie voorbeelden. Bijvoorbeeld Scalda, een roc waar in een ict-leerbedrijf opdrachten buiten de deur worden gedaan of scholen die modules voor bedrijfsovername hebben ontwikkeld.

In groen onderwijs kennen we *Green Presents* en het consortium DAFNE (groene hogescholen en Wageningen University). En natuurlijk het reguleren. Breed verwijst ook naar het ondernemerspaspoort van een aantal scholen in Den Bosch (onder meer Helicon en HAS Hogeschool) waarin wordt vastgelegd wat je op het gebied van ondernemerschap presteert. Dat draagt bij aan bewustwording van ondernemend gedrag.

"Wat het lastig maakt is dat het systeem van onderwijs er niet op is ingericht. Maar toch zie je scholen die het anders gaan doen. Langzamerhand ontstaat er meer ruimte. Misschien moet het docentenkorps ook gemixter worden, met ondernemende mensen uit bedrijfsleven. Dat zou onderdeel van het hr-beleid van de school kunnen zijn. Al met al komen er nieuwe impulsen." ■

'Van de docent vraagt het loslaten'

Inspirerende leermiddelen voor tuinbouwonderwijs

CIV ontwikkelt *onderwijsmodules*

Experts uit bedrijfsleven, onderzoek en onderwijs ontwikkelden inspirerende lesstof, Zo werkt CIV T&U aan inhoudelijke vernieuwing van het tuinbouwonderwijs.

Innovatieve ontwikkelingen staan centraal in de beroepspraktijkgerichte onderwijsmodulen van het CIV

Zes modules zijn er vorig jaar ontwikkeld door de Expert Ontwikkel Teams (EOT's) van het Centrum voor Innovatief Vakmanschap Tuinbouw & Uitgangsmaterialen (CIV T&U). In samenwerking met het Ontwikkelcentrum en Groen Kennisnet zijn die modules didactisch verrijkt en ontsloten voor het tuinbouwonderwijs.

Kennis

Het CIV T&U is bijna twee jaar geleden van start gegaan als uitwerking van de Human Capital Agenda Tuinbouw & Uitgangsmaterialen. Met financiële ondersteuning van de overheid, werken bedrijfsleven en zeven aoc's onder aanvoering van het bedrijfsleven aan de ontwikkeling onderwijsmodules voor thema's die door het bedrijfsleven zijn aangedragen. Die thema's zijn gericht op innovatieve ontwikkelingen in de tuinbouw. Voor elk thema werd een EOT aangesteld, met 'echte experts', aldus projectmanager Nico van Hemert. Het zijn experts uit het bedrijfsleven, uit

CIV INNOVATIEF VAKMANSCHAP TUINBOUW & UITGANGSMATERIALEN

Het Centrum voor innovatief vakmanschap Tuinbouw & Uitgangsmaterialen (CIV T&U) is een samenwerking tussen onderwijsinstellingen en bedrijven om innovatieve vaklui af te leveren. Penvoerder: Lentiz Onderwijsgroep, Partners: Seed Valley, FrugiVenta, LTO, Total Produce, GreenQ/DLV, PLantum, en vele andere bedrijven alsook Clusius College, De Groene Welle, Citaverde College, Wellantcollege, Prinsentuin College, Edudelta onderwijsgroep en Hogeschool Inholland.